

RÄNNIAK

NOOLE

N. L. ÜHISGÜMNAASIUM 1935.

Narva Kalevi Manufaktuur

Käib põhimõtte järgi: suurim vastupidavus,
kõrge elegants, odavaimad hinnad!

Valmistatakse

kvaliteedilt võrdselt paremale välis-
maa kaubale:

Meesterahva

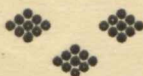
ülkonnariiet, püksi- ja mantliriiet.

Daamidele

kleidi-, kostüümi- ja mantliriiet.

Kõiki vormiriiete

sorte, õppurite riiet, piljardikalevit
ja p. m.

Ladu Tallinnas, Vene 8.

KAUPLUS NARVAS:

AVATUD äripäevadel kella 9—12 ja 12.30—5 õht.

AVATUD laupäevadel kella 9—12 ja 12.30—4 õht.

RÄNNAK AOLE

NÜG ÕPILASRINGI
ALBUM

KOOLI 60. AASTA-
PÄEVA PUHUL

NARVAS.

20. DETSEMBRIL

1935. a.

SISU: Narva linna Ühisgümnaasiumi 60. aastapäeval — vill R. Jürisson. Kooli aastapäevaks (luuletus) — L. P. Lumi (luuletus) — L. Rindeberg. Ex-librisest — H. Herman. Jõulululed — A. Kell. Sügisest meeleolu (luuletus) — L. P. Langeb lumehelbeid (luuletus) — L. Laas. Meie pesupäev — V. Luts. Novembriõhtu — L. V. Ükskõik — K. K. Õndumus — E. Linnus. Vari — L. Paurman. Lõke kutsub — O. P. Eesti keeleuenduse põhijooni — vill A. Ljamsin. Eesti Noorsoo Karskusliidu novellivõistlus

Narva Ühisgümnaasiumi 60. aastapäeval

vill Robert Jürisson'i aktusekõne.

Lugupeetud daamid ja härrad!

Armsad Narva gümnaasiumi kaasklassilased!

Täna kogunesime siia Narva haridusetemplitse, et ühiselt pühitada oma kasvatus- ning teadusteema 60. aastapäeva.

Esimesi teadmisi ja esimese kasvatus saime kodus oma emalt, kes ümbritses meid oma õrna armastusega. Sellega on ka seletatav, et mälestus kodust ja emast ei kustu iialgi.

Kui kasvasime kooliealisteks, siis tuli meie lihasele emale abiks kool, kes nagu meie lihane ema hoolitses meie kasvatus ja teadmiste eest.

Vahe nende kahe ema, nii lihase kui ka kooli, vahel on loomulikult suur.

Lihane ema mitte ainult kasvatab last suureks, täisealiseks, vaid ka hoolitseb ta eest kuni lapse või oma elu lõpuni. Kõige raskemal silmapilgul. Isegi siis, kui kogu maailm pöördub sinust ära, leiad sa ikkagi tuge oma emalt, kellele jääd, vaatamata kõigele, ikkagi kalliks ning armsaks. Kool aga võtab lapse ainult kasvatamiseks

teatud ajaks, et kindlaks määratud kava järgi anda talle haridus. Kui kava on läbi, varustab kool oma kasvandikku küpsusetunnistusega, millega kasvandik astubki ellu.

Neis ruumes viibisime oma elu kõige ilusamal ajal — nooruspäevil. Noorus jätab meisse sügavad jäljed.

26 aastat tagasi väljusin siit küpsusetunnistusega. Täna astudes neisse ruumesse tundus, nagu oleksin lahkunud vast hiljuti. Trepist üles tulles kerkis vaimusilma ette vana õpetaja Aleksei Trunevi kuju. Tuli meelde ta ütetus: „Jälle jäid palvele hiljaks! Direktor ei käskinud...“

Õpetaja Konstantin Pšenicin liikus alati endasse süvenenud vaatega. Näis nagu küsiks ta endalt. „Kas mu õpetamismeetod on õige?“ Kes meist ei mäleta inspektorit Karl Hallerit. Kulmud kortsus. Kurjaennustav vaade altkulmu. Mõnikordki saime temalt rängasti söimata. Aga selle karmi välimuse taga oli sügav isaarmastus oma kasvandikkude vastu.

Tänase meie juubilaria asutamise küsimus kerkis üles juba 1864. a., millal Narva seltskonnategelased pöördusid vene haridusministri poole palvega saksakeelse kooli avamiseks. Palve jäi rahuldamata.

1867. a. palus Narva suurkaupmees Petrov luba Narvas panga asutamiseks. Selle panga 0/0/0 pidid minema kooli ülalhoiuks. Ka see palve ei leidnud rahuldamist.

1872. a. palub Narva linnavalitsus Peterburi õpperingkonna kuraatorilt luba realkooli avamiseks. Saabub samuti eitav vastus.

Alles 1875. a. antakse Narva linnavalitsusele luba 4-klassilise progümnaasiumi avamiseks ja 1. juulil 1875. a. avatakse kool. See esimene kool asus Rüülli tn., kus praegu on Lavretsovi-nimeline muuseum.

Esimeseks koolijuhatajaks oli Rudolf Köhler.

1877. a. kolis kool praegustesse ruumidesse,

1879. a. muudeti kool 6-kl. progümnaasiumiks ja 1881. a. sai kool 8-kl. gümnaasiumiks.

1882. a. määrati gümnaasiumidirektoriks Aleksei Davidenkov, kes juhtis kooli väikese vaheajaga umbes 50 aastat. Vaheajal oli gümnaasiumidirektoriks Ivanov.

Davidenkov'i ajal külastas gümnaasiumi Vene keiser Aleksander III ühes keisrinna Maria Feodorovnaga, suurvürstinna Ksenja ja Vilhelm II. Sel külaskäigul oli ka väike vahejuhtum. Maria Feodorovna auks koostas keegi kasvandik luuletuse ja kandis seda keisrinnale isiklikult ette. Poisi väljaastumine meeldis keisriprouale ja ta ulatas poisile käe. Seda aga ei võinud keegi ette aimatagi. Poiss võttis ulatatud käe, surus seda ning raputas mehiselt paar korda. Külalised ühes saalkonnaga olid hämmastunud. Vaene direktor oli valmis põrandast läbi vajuma. Keisrinna naeratab, noogutab peaga ja väljub saalist, viies endaga kaasa Narva gümnaasiumist mälestuse sellest esimesest ning väga võimalik ka viimasesest ta elus seltsimehlikust käesurust.

Okupatsiooni ajal juhtisid kooli pastorid Haller ja Valler.

1919. a jagunes Narva gümnaasium kaheks: eesti ja vene ühisgümnaasiumiks. Ühtlasi aga võtab Narva gümnaasium oma hõlma alla endise tütarlastegümnaasiumi ja kommertskooli.

Eesti ühisgümnaasiumi juhtima hakkab Anton Vöhmänn. Järgnevateks direktoriteks olid Ants Margens, Jüri Välbe, Albert Borkvell ja praegu juhib gümnaasiumi meie lugupeetud direktor Villem Nano.

60 aasta kestel on meie kool andnud hariduse umbes 1500 inimesele. Neist lõpetasid kooli Vene valitsuse ajal umbes 500 ja Eesti iseseisvuse ajal 1000 inimest.

Kõiki neid 1500 inimest laskis meie emake — Narva ühisgümnaasium — ellu ühesuguse hariduskandamiga. Elutuultekeeris paiskas neid laiali peaaegu üle kogu maailma.

Ka Eesti iseseisvuse saavutamisel on meie juubilaril teened. Eesti Vabadussõja ajal astus Narva gümnaasiumi osa õpilasi Eesti rahvaväkke. Nende kuulsaks saanud „Narva poiste“ peamiseks teeneks on mitte ainult Narva, oma kodulinna, kaitsmine, vaid Eesti iseseisvuse algpäevil Tallinna Raekoja platsil mässu mahasurumine.

Nende „Narva poiste“ teene on ühtlasi ka Narva gümnaasiumi teene, sest kool suutis kasvatada oma õpilastest vahvaid ja otsusevõimelisi inimesi.

Iseseisvale Eestile on Narva gümnaasium andnud palju avalikuelu tegelasi.

Täna oleme meie siia kogunenud, et austust ja tänu avaldada meid üleskasvatanud Narva gümnaasiumile.

Soovin ja ühtlasi loodan, et see on ka meie kõigi vilistlaste ühine soov, et täname juubilar, Narva haridustempel jääks veel kaua püsima ja jätkaks edaspidi seda haridustööd. Soovin, et tulevikus sellest templist väljuksid igal aastal uued kasvandikud, kes asuksid tarbekorral meie asemele.

Kooli aastapäevaks.

KLIHU TÕTTAD, NOORUR, TARMUKAS, VAIMUKAS NÜÜD?
— AVAR MAJA, SINNA RUTTAD, SINNA POOLE ON PÜÜD.
IGAL HOMMIKUL AVANEB UKS, ASTUD SISSE
JA KUI VÄLJUD, ON LIIT ELLI, SIIRUST TUNGIND SUSSE.
SEE ON TEINE KODU SULLE, SEE ON PAIK NÕNDA HEA,
KUS SA TÖÖTAD, KUS NII LÕBUS, MIKS? — EI ISEGI TEA.

NAGU VALGUST, NAGU SÄRA SAADAB VÄLJA ME KOOL.
MIS MEID VIRGUTAB, ARENDAB, MILLEL ÜLIM HOOL
ON PAREMAKS, ÖILSAMAKS, TÖÖKAMAKS TEHA,
JA EDENDADA VAIMUVÄRSKUST, ARENDADA KEHA
KELLEL VÕLGNEB NOORUR TÄNU, ET HARIDUST SAI,
ET TUTTAV TAL KUNST, TEADUS AVAR JA LAII

TÄNU JUHATAJAIL, ÕPETAJAIL, KES KÕIGES AIDAND,
KELLE KANNATUS, HÄÄDUS MEIL ÕIGET TEED NÄIDAND.
AASTAID PALJU SEISNÜD, SEISAB JA SEISMA TA JÄÄB.
KUNI PÜSIB ME RIIK, ELAB AJALIGU SÄEB,
SAADAB VÄLJA VABU NOORI, KELLEL TÄRMI TÄIS RIND,
KÕIK, MIS VABA, SEE ELAGUI SAATUS KAITSEGI SINDI
L. P.

E. Rindeberg.

Lumi.

*Hilju hingles, tasa langes,
Keerles pehmet, valget lund.
Aia ääres hingas hanges
Uima, hardumust ja und.*

*Vaikus... Nagu ime lootus
Keset valgust, selgust, lund.
Hinges ärkas mingi ootus
Nägi selget elu — und:*

*Kulda läikivat oli puudes,
Läikivat kulda aedades; —
Möödusid kõik mure-ajad,
Ununesid aegades.*

Ex-librisest.

Pea lõpeb Raamatuaasta — üks ilusamaid üritusi meie kultuuri ajaloos — lõpeb, et olla alguseks uuele, helgele ajajärgule eesti raamatu võidukäigus.

Kogu selle aasta vältel on RA meid õhutanud: „Hankige raamatuid kui kasulikemaid abilisi!“ Nüüd — enne lõppu, on tal veel üks palve: „Hoidke kogutud raamatuid ja käidelge nende kui südamele lähedasimate sõpradega! Ja nimelt selle palve täidumine oleks parimaks tulemuseks RA tööle ja tagaks, ei kunagi enam ei pea eesti raamat minema kaanetäiteks, vaid pälvima aukoha iga eestlase kodus!

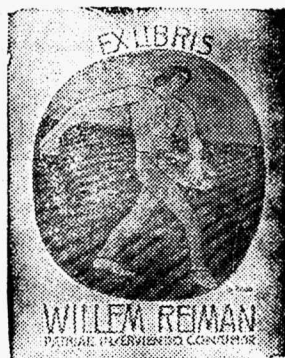
Vahend, millega leida parimini side raamatuga — mitte kui trükitootena, vaid kui sõbraga, on ex-libris.

Alles siis, kui oleme end ühevääristanud väikese, lihtsakoitelise raamatuga, tähistades teda oma hinge, iseloomu ja nime kontsentree-riva embleemiga, on temale tagatud kortsutamatu nurgad, terved kaaned ja puhas laikumus. Siis alles on antud temale hind, mis palju kõrgem tema rahalisest ja sisulisest väärtusest — ta on muudetud omaks.

Ex-libris — umbes visiit-kaardi-suurune, vabakujuline leheke, millele trükitud embleem, liimitakse kaane siseküljele või tiitellehele. Nagu eelpool mainitud, peab kujutis olema iseloomustav tema omanikule, selle maailmavaatele, nimele, asukohale, — sõnaga, evima hinge.

Õpilane — suurim raamatutarvitaja, saavutab ex-librisega päale loendet paremuste veel pääsetee ühest pahest — õpikute kaotsi- ja vahetusminekust.

Seepärast õpilane — Sa alaline hääde ürituste pooldaja — mõlle RA viimsele palvele!

A. Kell.

Jõulutuled.

Selge talveõhtu. Tähti on nii palju! Nad on nagu lähemale nihkunud inimesile, et olla täna ligemal nende röömudele, kuulutada neile õnne, armastust, rahu. Kui särav on täna lumi! Teda oleks nagu kohendatud, tuhandeid, miljoneid kristalle talle raputatud. Või näib see ainult nii?...

Kirikukellad helisevad, kutsudes inimesi palvele. Ka nemad kuulutavad täna rahu, armastust, andestamist.

Kinnitan rutuga suusad jalgade alla ja libistun läbi lume teele. Sää! ootavad juba mõned kogud, õhetades ootusärevuses. Ümbruses lai, valge lagendik. Lumi! Ta sätendab nii imelikult täna! Kaugemal kõssitavad põõsad. Nad on valged, säravad! Kuu hõbedane valgus jätab meist kahvatud varjud lumele. Meid on juba kaunis palju.

Hakkame tasa liikuma edasi, libistudes pehmel lumel, jättes kõssitama majad, kõlama kirikukellad. Edasi! Sää! kaugemal on talvine mets! Talvine, jõuluõine mets! Ikka kaugemalt paistavad majade siluetid, nad sulavad kokku valge massiga, lumega. Tasane kellakõla sujub meieni, saadab meid uinuva metsa poole. Sää! taamal sirutub tõi! Valge müür!

Sahisedes libistume suuskadel läbi särava, pehme lume. Juba jõuame lähemale metsale. Esimesed puud! Nad seisavad liikumatu, Nende okstel suigub valge, pehme, sätendav lumi, Nad on

väsinud, puhkavad, et kevadel jälle uue jõuga oma elu säält punk-
tist alata, kus see on pooleli jäetud.

Kuid täna ei maga puud! Nad sirutuvad uhkesti oma valgeis
rüüdes, püüavad kõnelda tähtedega, kuulda neilt rahusõnumit. Nad
liiguvad tasa, kui me nende all libistume melsa sügavuse poole.
Nad kõristavad oma jäätunud oksa, raputavad säravat härmalishvihma
meie rõivastele. Liugleme tasase sahinaga põõsaste vahel, kuni
jõuame lagendikule. Sää! keskel sirutub uhkesti suur, sirge kuusk.
Ta on ilusam, majesteelikum teistest. Selle me valime! Kinnitame
valged küünlad ta käharatele, lumistele okstele ja koguneme ta
ümber, istudes kokkukorjatud kuuse- ja männioksile. Üksteise järele
süütame tuled, ja varsti särab terve kuusk küünlatules. Kui tähed vilgu-
vad nad jõuluöös, märkides inimese austust Sellele, kes kuulutab rahu ja
armastust. Ja taevatähedki lõövad kahekordse valgusega särama,
kui pühalikus öövaikuses kõlab kesk uinuvat melsa hümn jõulule:
„Püha öö, õnnistud öö!“... Näib, kui lööksid kõik ümberkaudsed
kuused särama, kui langeksid nende käharaile oksile tähed, mis tähis-
tavad andeksandmist...

Jälle liugleme pehmel, säraval lumel. Eespool vilguvad tuled,
tume linna siluett eraldub väevalt valgest lumeväljast. Taga aga valen-
dab lumine, valge metsamüür, mille keskelt helgivad taevatähtedena
tulukesed. Läbi jõuluöö vaikuse sujuvad kellalöögid. Kirik on lõpe-
tanud palve. See helin kutsub koju, kutsub istuma tuppa kuuse üm-
ber ja süütama tuled sää!.

Rõõmsasti edeneb kodutee. Kaugel aga särab veel ikka üksik
kuusk keset lumist metsa jõulutuledes.

Sügisest meeleolu.

Vaid tilk nii tilga järel tuleb sügisvihma,
Ei tea, kui kaua kestab pisarate langus,
See niiskus, õudus, millest luudes päris kangus,
Mil tänavaile kogub muda, musta rähma.

Kõik ilm on maetud nagu ultu, halli ähma,
Ja tahtmatult kui lõikaks sügistaulte hõngus,
Tooks hinge kibeduse, sasiks mõttelõngus
Ja kataks nagu meeled sinakasse tahma.

Puult lehti langeb: punast, kollast teede mulda,
Ei suuda tänavate märgust siiski katta,
Vaid suurendab nii kurbust, sügist meeletuska.

Miks vihm ei lakka!? Ometi võiks kord ju jätta!
Võiks tulla päike, ilma võtta oma üska,
Kõik pilved hajutada, lepitada tuska, L. P.

Langeb lumehelbeid...

Ja vaatlen langevaid lumehelbeid,
neid, nii säravaid, puhtaid ja valgeid,
kuis nad üles ja alla tantsisklevad, keerlevad,
teadmatuses, kas kunagi ka alla maakamarale veerlevad,
kas pääsevad kord katma porist, räpast maad,
või kaovad, sulavad, hävivad nad
veel enne, kui suudavad langeda külmunud põllupinnale,
või enne, kui jõuavad pilku heita käratsevale linnale.

Ja vaatlen langevaid lumehelbeid,
neid, nii rahulikult allalaskuvaid julgeid,
kuis nad täiesti muretult karglevad, hõljuvad,
rahuliku ükskõiksusega saatusele vastu lendavad,
kui polekski sihiks neil katta vaibana maad,
vaid püüdeks ainult: keerelda, tantsida kuis saad,
ja kui villand on sellest, väsinuna viimaks ka puhkama jääda
[maamunale,
tudinuna laskuda ükskõik kuhu — jäädavale rahule.

Ja vaatlen langevaid lumehelbeid,
nende tantse nii muretuid, kergeid,
ning tõuseb soov, suuta läbida elu nii muretult kui nemad,
suuta järgneda nende tantsele, mis nii meeldivad, kenad,
pilku heitmata elu varjukülgedele,
selja pöördata ta pimedale valgusele,
ja alati säravi silmi vastu vaadata saatusele,
muretult nagu lumehelbe, vastu astuda tulevale päevale.

V. Luts

Meie pesupäev.

Omasime nagu kõik lapsed nukke. Minu nukud olid alati tervemad ja korralikumad kui õe omad. Tähtsamate sündmuste puhul vanaema pesi nukkude pesu ja rõivastas nad siis. Meie pesupäeval istusime köögis väikestel pinkidel ja vaatlesime seda huvitavat toimingut. Valged vahutükid langesid põrandale ja vanaema kondine käsi hõõrus kirjusid nukukleite. Hommikul, kui ärkasime, ootasid meid nukud mängima puhtate rõivastega. Vanaema oli see, kes meid alati aitas ja õpetas.

Kord, kui nukkude rõivad määrdunud olid, otsustasime õega minna karjamaale pesu pesema. Tähtsime olla iseseisvad ning ise pesta nukkude pesu. Ema oli läinud lehmale heinu tooma ning vanaema askeldas aias. Võtsime kogu oma varanduse kaasa ja läksime

aida taha. Suure rutuga jooksin nõgesepöösasse ja kõrvetasin end hirmsasti. Siirdusime põllupeenrale, mis viis karjamaale. Süda põksus kuuldavalt, sest läksime loata kodunt välja. Meid ei lubatudki alati karjamaale joosta. Oli suvine päev. Kari sõi rahulikult võsa ääres ja pikk karjus põõnutas kadakate varjus. Sammusime edasi ja kodu jäi ikka kaugemale. Punakas karjakoer tormas meile vastu. Ta ei haukunud, sest olime ju tuttavad ja sagedased külalised karjamaal. Viljapõldude ääres lamas raudkive, suuremaid ja väiksemaid. Mõnedes pragudes leidus vett ning kivid olid kaetud halli samblaga. Kadakad, raudkivid ja üksikud sõnajalapöösad. Kükitasime kivi kõrvale, siit ei näinud me kodu, sest olime ju väikesed. Varsti leidsime suure kivi, mille kõrval oli suur veeloik. Laotasime pesu kivile ja puhkasime, sest olime väsinud ja erutatud. Vett leidus karjamaal palju, sest eile oli tublisti vihma sadanud. Selle kivi valisime endile „pesuköögiks“. Hakkasime sooja vee sulistama. Seepi meil ei olnud, ja nii pidime seebita pesu pesema. Kuuldus lõbusat veesolinat ning kiivitajate läbilõikavat kisa. Vee ääres leidus palju kive. Neid tarvitasime me pesupesemisel. Väikeste kividega lõime pesu pihta. Matkisime lädi Leenat, kes õues sagedasti pesu pesi. Käed muutusid punaseks ja kangeks. Tuuletaal oma poegadaga katsus kadakate silkust. Olime hoolsad, ning varsti oli pesu puhas. Puhas küll, kuid päris räbal. Niisugused olid me pesupäeva tagajärjed. Mu ilusaima nuku pidukleit oli auke täis. Ode oli suures kraamimisehoos kõik, mida pesta sai, kaasa võtnud. Nüüd meie suureks kurvastuseks oli kogu me varandus rikutud. Ode, kui noorem puhkes nulma, nähes Oliivia punase kleidi räbalaid. Ehkki teadsime, mis kodus juba ootab, trööstisin teda ja ütlesin, et lähme suplema, ei maksa viriseda, siis unustas ta Oliivia kleidi. Karjamaa keskel, kus ka kuival ajal vett leidus, lainetas päris korralik järv. „Kiriku“ juures mustas midagi. Meenus, et kunagi leidsime säält niiskest, soorikkast kohast kiivitaja pesa. Me külastasime pesa väga tihti ning hirmutasime alati emalindu. Viimaks lind jättis pesa maha ja munad lõhkus karjus vastu kive katki. Kepp oli jäänud mälestuseks õnetule emalinnule, kes alati südantlõhestavalt karjades ümber pesa lendles.

Paljaste katkirebitud jalgade all lirtsus vesi. Kui vee ääre jõudsimme, hakkasime „kiriku“ poole solistama. Ei tea, miks me suurt terava tipuga põllukivi hüüdsime kirikuks. Talvel ronisime ta otsa ja otsisime kaasuisutajaid siledal jääväljal. Sõbratarid sagedasti peitsid end lumiste kadakapöösaste varju. Suvel kallistasime armsa mängukaaslasle kohmakat, sammaldunud turja.

Tõstisime kleiti kõrgemale, sest vesi muutus sügavamaks. Jalatõldu kõditas imelik, kare rohi. Emakiivitaja karjus, otsekui hoiatades. Vesi tõusis, kuid me oma kangekaelsuses pidime siiski eesmärgile jõudma. „Järveke“ oli vaikne, ainult mustad sõõrid mänglesid veepinnal. Hallidest kleidiservadest tilkus vett ning sügavaim koht mustas. Jõudsimme õnnelikult kivini. Haarasin kivi turjast ning vinnasin enda kivile. Ulatasin õele käe, ja varsti istus temagi mu kõrval. Vaatasime üle kadakase karjamaa ja hallide kivide. Aina kadakad, kivid ja vilets

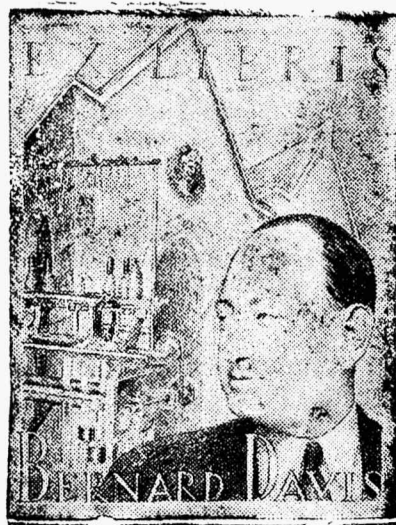
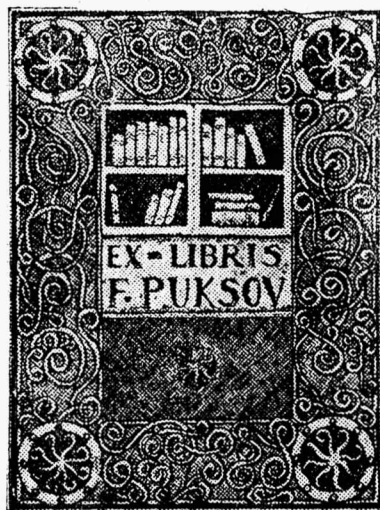
rohi. Muidu oli loodus päris lopsakas, kuid meie karjamaa oli kehv. Meile lastele oli ta päris paradisiisiks, sest siin leidis palju mängukohti. Karjamaa piiriks oli juba kinnikasvanud kraav ja selle kaldal üle piiri asus kivi. Kivi pind oli sile, ning küllalt suur, et võisime käia „võõralmaal“ tantsimas. Värisesin, sest rõivad olid läbimärjad. Surusin end õe väriseva ja niiske kogu vastu. Tundsime end korraga maha-jätuna. Otsustasime kivitl lahkuda, et pärast kadakapõõsail kleite kuivatada.

Märgade rõivastega ei tohtinud me koju minna. Varsti olime „pesuköögi“ juures. Õe pisike käsi tuksles külmast, kui läbi vee tagasi sammumine. Otsisime hästi kähara kadakapõõsa ja asetasime kleidid kuivama. Nad muutusid tuule tegevusel rahutuks, võibolla tundsid nad ka valu kadaka torgetest. Istusime kivi kõrvale tuule-varju. Säased sumisesid, päike loojenes ning kari sammus koju. Meie kleidid olid veel niisked, kui nad selga panime. Võtsime kivitl pesu ja asusime koduteele. Kaks halli kogu sibas põllupeenral koolimaja poole. Vaadates taha nägin, et udu oli vallutanud karjamaa. Ta põhjapoolne serv oli hall ja vaevalt võis eraldada kadakaid ning eemal sinelavat kuusemetsa.

Kodus ei saanud me kiita iseseisva löö pärast. Meile andestati, sest see oli me esimene „pesupäev“. Vanaema oli see, kes nüüd alati meie nukkude pesu pesi.

Järgmisel päeval kuivatasing pesu, kuid suured augud näitasid me pesupäeva tagajärgi! Isegi päike paistis, et pesu rutemini kuivaks.

Kui nukkudel oli pesupäev, kükitasime jälle köögi telliskivisel põrandal ning valged vahulükid langesid põrandale.

Novembriõhtu.

Novembriõhtu. Ähmaselt valgustatud porised linnatänavad. Vihmast-lumest segunenud sademeid pudeneb määrdunud taevast. Niiske loor tibatillukesist lumekübemeist, nagu tolmust, sujub ümber tänavalaterna.

Tuisk tugevneb ja kestab. Üha pudeneb pilvist midagi valget ja pehmet. Kuid pori tänaval on vaenlik valgele lumele: ta määrib selle mustaks. Küllap ta kadestab lume puhtust. Ja lumi on võimetu end kaitsma! Kui kole — olla sellise vägivald all!

Tänavanurgal konutab ajalehemüütaja, taamal küürutab kerjus, kõhna peni lõmitades ta jalgade ees. Harva, harva heidab mööduja pilgu kerjusele; veel harvemini poetub midagi paluvasse kätte. Kerjamine on keelatud. Kerjamine on palumine, varastamine — võtmine. Kes varastab, see ei kerja, sest ta ei palu, vaid ainult võtab. Kes kerjab, see aga varastab, sest ta võtab, kuigi paludes. Järelikult: kerjata on suurem patt. . .

Ärgem kerjakem! Midagi hüüab südames:

Ärgem palugem! . . .

Et võta oma lipukirjaks seada „Ärgem kerjakem!“, seks peab omama iseloomu. Kuid vähe on iseloomuga inimesi. Enamus lendleb lumehelbena (kuigi valgenä!) tuule tujude järgi, kummardub tuule liigutuste ees, kukub siis porri ja määrdub. Suudaksid nad vastu panna tuulele, ei tarvitseks neil langeda tänavaläkkä.

Kes pole selline marionett, keda tuisupää Tuul nõõrist tõmbab, see kasvatagu endast inimesi! Häbenegu ta olla väeti lumekübe! Inimene, kes talitab ainult üldise arvamise järgi, pole väärt elama jumalikus looduses. Selline inimene kuulub kinnisisse ruumesse: kirikusse, koolesse, võiks ka mainida peosaale (Kooli tõmbaksin maha, kui ta oleks haridusetempel — mis ta õieti olema peaks. Kuid sellest seisundist on tänapäeva kool väga kaugel. Mitmekordselt kannatavad ja koormuvad tööga ainult kasvatajad. Nad tahavad õpilasist inimesi teha. Aga selleks tuleb enamus õpilasist täielikult „ümber istutada“. Sest õpilased on kõntsa mattumas).

Elu on suur ja hinnaline kingitus, seepärast ei tohi me temast kinnisilmi läbi tormata. Kaalutlegem iga oma sammu ja ärgem unustagem endaväärtust.

Kui novembriõhtul sajab lund, ja valged helbed langevad porri, siis tekivad sellised mõtted.

L. V.

Ükskõik . . .

Nagu oodates käsklust seisatumiseks, vagas kahtluses kõikudes kahele poole nagu joobnud köietantsija, püüab ta hoida pead kuklas ja kukalt samal ajal mütsis, mis on väike ta suurevõitu koljule ning tervele kehale, mis raske koormana langeb ette iga sammuga. Käed vahel taskupõhjas, vahel kõrval vibades, näol äärmine tülpimus ja elumehelikkus, pilutades silmi, salakavalalt ja luuravalt — nii võib näha teda lonkival keskööst hommikuni. Lahkelt avab ta tuulele oma rinna, sirutab näo januselt igale vihmapiisale, igatsevalt vastu taeva linasust — ja astub porilompi.

„Tühja kah!“ Võidukalt vaatab ringi. Ootab anliteese. Kumardub jäiselt, eemaletõrjuvalt. Püüab jätta võõrast muljel. Nagu polekski siit maailmast. Ja samal ajal — nagu oleks ta siiski juba mitu inimiga kasutult siin mööda lasknud, sündinud, elanud, armastanud — ja otsast alanud. Ja sellepärast enam ei edasi ega tagasi soovi.

Nii ta ka räägib. Liigutades suud, ja ka mitte liigutades.

„Ei. Ega olegi siit. Üldse mitte teie maailmast. Selge, võin astuda lompi. Porisse. Sest pole teiesugune. Saapad, näete, ei oma läiget. On selle juba ammu kaotanud. Enam polegi midagi kaotada. Seest märg, väljast märg. Märjale märg ükskõik.

Ükskõik on mulle teie saapad. Teie läikivad näod. Pori kuivab nende määrdekorra läike all. Ainult inerts. . . ee . . . esivanematelt päritud hoog, see mind teiega liikuma sunnib. Peale sunnib teie seltskonda. Kuid tähtede poole on juhitud mu pilk. Linnutee, linnutee. . . looritab mu silmi. Ja peabki. Minule ta kuulub. Minule — tema maailmast olevusele. Kes on kõrgemal. . . eh, kõrgemal olen ronivatest putukatest maakera poris. Ka emakese nägu on porine. See ole teie, mu ronivad putukad. Ärge närige mu kallal! Päril on kukkunud teie hulka. Ta tõstefakse porist, sest ta läigib. Sest pole klaasist. Ja oma maailma lähen otsima. Läbi pori „ad astra“. Tähtede manu. Vaidled sa vastu? Või sinna? Tühja — sa tead. Tead niisama palju kui minagi. Oled nii sama loll kui minagi. Sülitan su peale.

Tühja. . .

Heeh-hei. . . Sul pole tikku? Tikku. . . küsin ma. Mis? Pole? Teine inimene olen. Hoopis teisest maailmast, eh? Ja, noh, suitsetan. . . Haah? Tühja kah!

Aga otsin teda. Tikku. . . Oma maailma kah.

Muidugi.

Nööri seebitan sisse. Konks on kõva. Ise lõin. Polnud raha napsikese jaoks. . . Lõin konksu seina. Mullu. . . Aga nüüd aurab. Nii kui lõpp. Lähen reisima. Pole raha — pole tilkagi. On tilgake — pole kah raha. Tühja — aga nõör on. Ei osta keegi nõöri!

Tühja kah!

Seon kaela sõlmed ja lähen reisima. Ikka sinna. Sõnagi ei

kirjuta. Pole mul teiega pistmist. Minu maal saab juua. Sinna tahaksid, vana? Eh, oleks saanud tilkagi! . . .

Noh — mäletad . . . kui . . . ah, mis mul asja. Tühja kah. Hääh, et paberossi ka pole. Tikku pole nii-kui-nii. Vooder puha katki Välja kukkusid. Pole siis ka vaja. Ärge pange pahaks.

Hee, ega ma ei hammusta . . .

Pisut täis olen . . . noormees? . . .

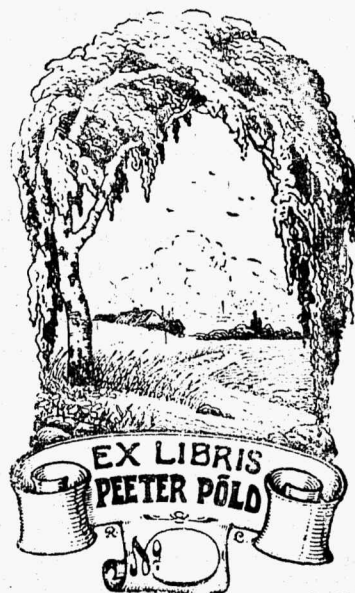
Toetage vanameest, kullakesed! . . . Noh?! . . .

Noh, aed toetab. Vaat, pehme on . . . ee . . . muru. Täheke sirab ja särab. Ei? Ootab vaeseke . . . Aga mina ei tule. Konksu pole, noh . . . seal. Seal on . . . aga sinul pole ju vaja. Jäta mulle, longi minema. Las magan. Mina, ee . . . tahan magada. Siin tahan. Sina lase mind magada. Magada, ütlesin! Mis. Mis? . . . Ah . . . Võin, pole siit inimene. Nehatust olen. Linnutee huvitab. Täheke . . . ee . . . tähekeee . . .

Vaikib. Ohkab. Ülmiseb. Püherdub ja püüab teha asel. Nohiseb sügavasti.

Norskab.

K. K.

Õndumus.

Udune sügisöö ...

Tänavad olid tühjad, ühtki jalakäijat polnud näha ähmasel tänav-lambivalgusel, mis heitis tumedaid ja segaseid varje tänavaserval seisvailt puult. Kogu linnal lasus udu, see sivendas veelgi õist vaikust. Kuski haugatas hoovikoer, kuid vaikis, nagu aru saades, et ta on häirinud linna rahu.

Inimesed puhkasid, väsinud päevatööst, et jälle järgmisel päeval igapäevasti tegevust alata. Kuid suures vaikuses ja rahus pöörab õpilane Kaldenurk kord üht, kord teist külge, et uinuda, see ei õnnestunud tal aga niipea — raskete probleemide tõttu. Lõppeks õnnestub tal siiski leida paras külg ning lahendus probleemile, ja ta uinus teadmises, et ta homme koolis midagi ei tea. Tund möödus tunni järel. Saabus hommik. Juba ilmus tänavatele varaseid tööle-ruttajaid ... Kolinaga veeres turuleruttaja vanker üle tänavasillulise ... Siinsääl kuuldus autosignaale, nagu varahommikusi tervitusi, milliseid aga keegi meeleldi kuulda ei taha. Aegamööda sai linn tagasi oma argipäevase elevuse.

Õpilane Kaldenurk saavutas unestaadiumi. Ta magas tugevasti, ning näis, nagu keegi teda äratada ei suudaks. Siiski —, mis see oli? Läbi une kuulis Kaldenurk mingisugust hirmsat tärinat. „Kahtlemata ei puutu see minusse“, arvas Kaldenurk ja katsus uuesti süveneda unne. Tärin ei lakanud. Ikka ja jälle kostis läbi une äge trrrrrrr. So; ja nüüd äkki oli Kaldenurgal „selge pilt“ sellest tärisest instru-mendist. See oli nimelt äratuskell. Kaldenurk ajas end istuli, põrni-tses äratuskellale otsa, mis ikka veel tirises, kui kurjategijale, keeras siis ägeda liigutusega kella haamri kinni, vajus uuesti padjule, ning katsus uinuda. Lõppeks otsustas ta siiski tõusta, sest tuli minna kooli, kuigi oli „hiigla kihvi“ päev; peab „riskima“, pole midagi parata. „Varsti“ pääle tõusmist lahkus Kaldenurk toast. Astus paar kiiret sammu, vahtides maha. Äkki silmi tõstes nägi ta kaht suurt musta kassi, kes lonkisid tema eest üle tee, nii uhkelt ja majesteetli-kult, nagu kaks tiigrit (vales kasukas), kes lõpetanud oma sööma-aja. Kaldenurk pole kunagi olnud ebausklik ega pole praegugi, kuid kaks pigimusta kassi, ilma ühegi valge laiguta, lähevad kahe-kesi üle tee, see tähendab veel enam kui halba. Kohe oli Kalde-nurgal „asi selge“, ning ta lahendas kooliminekuprobleemi järgmiselt, põhinedes kahele mustale kassile: „Täna pole mõtet kooli minna, sest „omadega vahelejäamine“ pole kuigi mõnus“. Kaldenurk pöördus kannal ringi, ning paari sammuga oli ta kodus, rõivastus lahti, puges koikusse, et jätkata äkki katkestatud und, ning maha ma-gada päev, mis hommikul andis sellise halva ennustuse. Magades ei saa juhtuda midagi halba, mõtles Kaldenurk, ning pea vaibus ta raskesse unne ...

Siis aga juhtus midagi. Kaldenurka kisti käsist, sikutati jalust, lösteti üles ja hirmsa kiirusega, tuule vingudes lendas ta raketina maailmaruumi. Esiti mööda mingist suurest, külmast, läikivast, näosarnasest kerast, mis irvitas oma suure lõustaga kahjuröömsalt, nagu tahaks üelda: „Pole säält pääsu, kuhu lendad“. Siis mööda veel suuremast ja tulisest kerast, nii et Kaldenurga keha läbis „mõnus“ soojuslaine. Äkki kadus linnukiirus, ning Kaldenurk langes peadpööritava kiirusega alla, maa poole. Ta kahjatses, et tal pole kaasas langevarju, maandumise pehmendamiseks. Kaldenurk mõtles arvutada oma maemaatiliste ja füüsikaliste teadmiste põhjal kui suur on langemise kiirus, kuid enne kui ta sai midagi arvutuse otstarbeks ette võtta langes ta hiigla mürisuga maa pinnale. Imelikul viisil vajus ta alt maa, ning Kaldenurk leidis enese mingist ooteruumitaolisest paigast. Saal oli kaunistatud mustade kasside kujudega ja pillidega, mis andsid ruumile omapärase ilme. Laual leidis ajakirju ja raamatuid. Raamatud tundusid Kaldenurgale imelikult tuttavad. Siin oli saksakeelne raamat päälkirjaga: „Wissenschaftliche und philosophische Prosa“, see oli Kaldenurgale nii palju päävalu teinud, et ta teda hästi nähagi ei võinud. Raamat, mis seletas analüütilist geomeetriat. Psühholoogia raamatust oli välja kistud mõned lehed. Väljarebitud teksti päälkiri oli „Fantaasia“, ning päälkirja kohal, ülal ilutses must kass, kes vaatas Kaldenurgale salakavalalt otsa. Kaldenurk sirvis ja ootas, ootas ja sirvis, ootas, et teda keegi vastu võtma tuleks, kuna tuba näis arsti ooteloana. Kaldenurk tundis end pärast pikka lendu veidi täbarasti, ning rõõmutses, et ta oli sattunud õigesse kohta. Et keegi ei ilmunud, kes oleks pärinud tema tervise järele, otsustas Kaldenurk ise otsida arsti, või õigemini vaadata, kas majas üldse elab kedagi. Ta avas hea õnne pääle suure ukse, see avanes krigisedes ja kragisedes, nagu oleks tal elu sees. Kaldenurga ees avardus pikk esik, millest viisid ukсед paremale ja vasakule. Ta astlus mõned sammud lähima ukse poole ning tahtis koputada uksele, nagu seda viisakus nõuab. Aga enne piilus ta siiski läbi lukuaugu, et vältida ebameeldivaid üllatusi, ja mis ta nägi. Lukuaugust avanes vaade suurde saali, milles asetses kolm lavasarnast astet. Astmeil istusid inimesed, ning nende all põles tuli. Alumisel laval oli tuli kõige suurem, keskmisel ainult leegitses pisut, ning ülemisel laval olid ainult hõõguvad söed. Inimesed, kes astmeil istusid, olid Kaldenurgale imelikult tuttavad. „Ülemisel astmel, pagana päralt, säält on ju meie abituriendid. Näe, Tööjaotus, säält Intervall, ning veel palju teisi“, sosistas Kaldenurk. „Keskmisel astmel aga oleks nagu neljanda klassi õpilased, imelik küll, aga need nad on siiski. Ning all, hoo, säält on ju kolmanda klassi kogu personaal“.

Tule ümber seisis pikis mantleis ja kaetud nägudega inimesed, ning heitsid tulle halge, millistele oli kirjutatud mitmesuguste teaduste nimed, nagu: Trigonomeetria, Psühholoogia, Füüsika j. n. e. Kõrgemal, mingisugusel alusel istus valitsejasarnane mees, auväärnes poosis, jagades käske siia ja sinna. Kaldenurgale paisis see nii hirmsana ja ka koomilisena, et kõik, kes istusid tule kohal, olid haruldaselt üks-

kõiksete nägudega, mõned isegi muigasid... „Ahaa“, Kaldenurgale oli selge, „siin küpsetatakse õpilasi eluks“...

„Poiss, mis sa pöönad!“ kurjustas keegi. Äkki oli kõik kadunud. Kaldenurk hõõrus uniseid silmi, ja ajas enese istuli.

„Rõivastu, läheme kinno!“ ütles õpilane Ellips, kes oli äratanud Kaldenurga, ning nüüd istus voodiserval. „Mis sa ajad, hommikul on sul kunagi kinoetendus alanud“ protesteeris Kaldenurk. „Häh, kes käsib end päeval nii segaseks magada, et ei tea enam ilmast ega maast. Kell on juba kuus, on ülim aeg minna“, vastas Ellips „Minugi poolest, läheme“ sõnas Kaldenurk, ning rõivastus. Pool tundi hiljem astusid sõbrad toast...

Pileid lunastatud, meenus Kaldenurgale, et ta oli unustanud oma „soni“ ning tulnud vormimütsis...

Elendus lõppenud, lahkusid poisid kinost, kuid just uksele tuli neile vastu „Vana“, ning heitis poistele „täendusrikka“ pilgu. Poistel oli nüüd selge, sellest, mis tuleb, ei pääse kuidagi.

Kaldenurk, astudes sisse korteri uksest, andis mustale kassile, kes konutas lävel, „õrna“ jala hoobi, nii et kass näugudes tänavale lippas. Nüüd astus Kaldenurk „kerge“ südamega tuppa.

Jah, saatuse eest ei pääse keegi.

Vari.

E. Paurman.

Istun haige vanaisa voodi ees toolil, toasuses jalad istme all, käes mingi ebahuvitav tõlkeleos, millest vaid vaevalt poole olen läbi jõudnud lugeda, ulatan haigele vahete-vahel juua, kohendan ta patju ja kõigi nende toimingute juures mõtlen ja unistan siiski kõige enam. On vaevalt pool üheksa õhtul ja lambi varjatud valgus heidab imeliku kahvatuse vanaisa näole, viskab aga täie kiirtekimbu mu raamatule, põrandale, voodialusele, kus asetsevad vanaisa ilmalu-suured vilkingad, ninad vastamisi.

Vanaisal on halvem. Ta hakkab oigama, väänleb küljelt küljele ja jääb siis jälle vai. Ei oska teda aidata ja kohmetuna kergitan teki äärt, vaadates vanaisa tuhmuvaisse silmisse.

„Kui halb on, ole... ikka hää laps“, ütleb ta valulise häälega. Ah, vanaisake, kui hää, kui hoolitseja oled ikka, mõtlen, pisarad juba kurgus. Tahan midagi vastata, kuid siis — kuulen tasast koputust aknale: üks kord, teine kord ja kolmas kord, siis juba veidi kõvemini ja mingi vari liigub akna taga.

„Surm!“ sisistan.

Vanaisa võpatub. „Tuleb!“ sosistab ta siis; ta näolihases nagu tõmbleb midagi, ta hingab korra veel sügavalt ja jääb mulle siis tardunult otsa vaatama.

„Surnud! Vanaisa on surnud!“ Karjun nii, kuidas jõuan, sest hirmunult tunnen nagu pilsitaks keegi kurku ja varsti ma ei saaks sõ-

nagi suust. Surm oli koputanud, vari oli akna taga. Kas kord ka minu surma niisuguste koputustega ette teatatakse? Ah! Vikat, luger, tuleb! Sinine, punane, kõik keerleb silmade ees. Ai, ei tohi!

Ärkan diivanil, nuuskpiirituse pudel nina all. Vanaisa on surnud ja ma olevat hirmsasti röökinud ning mind leitud kummuli vanaisa tarduvail jalul. „Vanaisake, sind pole enam!“ Muud midagi ei suuda ma öelda, meelekohil temmeldab veri ja ikka ja ikka valgub pisaraid silmisse. Lõppeks jutustan teisile, kuidas kõik juhtus, kuid surm aknale koputas ja vari liikus. Mind ei usuta, ma olevat haiglane, palavikus, naeratatakse kahelsevalt ja häätahtlikult.

Mõne päeva pärast maelakse vanaisa lõuna paiku ja õhtul tuleb Valdek, mu ammu aegne suurim sõber, jälle meile. Ema soovib minna jalutama ja võtamegi suuna piki jõe äärt, kus nii mugav on kõndida, kui veel pori pole.

„Kas sa kuulsid üleele, kui ma su aknale koputasin? Kolm korda veel, aga siis arvasin, et oled haiglane ega tule välja. Kas oli nii?“ sõnub jutu sees äkki Valdek.

„Sina!“ hüüan eneselegi võõra häälega. „See oli siis, kui vanaisa suri. Ja mina — arvasin, et see oli surm!“

Valdek naerab laginal. Siis tema oli koputaja ja polnud surma, polnud varju, vaime ja ehk pole Jumalaki! Ning mina olin, vanaisale vastu karjunud: see on surm! Mina siis olingi see, kes ootas vanaisale surma, kes andis viimase hoobi haigele, kes võib-olla oleks paranenud! Mina, armas vanaisa, kui sa veel vaid öelda võiksid, et mitte mina su surmaja pole! Kui valus, kui halb on!

„Mis sul on, mis sul on omeli, sõbrake?“ sõnub kohkunud Valdek põhjamaa poisi suuril sinakail silmil mulle kaastundlikult otsa vaadates.

„Lähme koju, vii mind ruttu koju, mul on veidi... nii, halb!“

Sõnatuina sammume teineteise kõrval üha samme kiirendades ja nagu nähtamatu sein, tajumata lõhe on meie vahele tekkinud.

Lõike kutsub.

Siras tilluke, tuline läheke. . .

Siras, siras ja sõudis üle sumeda suveöölaeva, rändas üle halli maa.

Seisid vaikselt, uhkelt tumerohelised metsad, läiusid roheline-halli vaibana põllud. Ei liigahtanud korrakski tuuleil, ei värisenud korrakski kaseleht ladvas.

Rändas hele, tilluke läheke edasi. Jõudis suure, tumeda laane kohale. Seisid sirgelt siingi kõrged, sügavtõsised pedajad. Ei mingit häält, ei mingit rahutust. Valitses nagu mingi sügav, tõsine muinasjutt kogu maal.

Sääl — öö tumeda liniku käristab helendav leek. Paiskab lõõma ning tuliseid sädemeid suveöö sumbunud õhku.

Helendab gaidide lõke keset sügavat laant. Kutsub kokku oma lapsi üle kogu maa.

Juba ammu leegitsesid sa — lõke. Juba ammu, meie esivanemaid oled sa kutsunud kokku, oled julgustanud, õhutanud neid. Sina kutsusid nad kokku, kui nende kodu neid vajas. Sina leegitsesid, kui oli sündimas midagi suurt, püha, sina leegitsesid ka nüüd, kutsud kokku oma isamaa tütreid, gaide nende kodumaa laasisse, looduse rüppe, julgustad neid, õhutada.

Lõpeb lustiline, töökas laagripäew. Vajub udumerre päikese tuline ketas. Algab öine muinasjutt.

Koguneb tütarlapsi mässituna hалlesse vaibusse, silmad täis mingit müstilist aimust, põliste pedajate keskele.

Tõstab tungla vanem tõsisem gaid ning pistab käbihunnikusse.

Kõlab palve, tasane, voogav ümberistujate suust: „Süti, süti, põle, põle! Süti, süti, põle, põle — tuli!“

Ja näe, tõusiski leek, helendav, mänglev. Palve oli vana. Aast-aastalt, igal lõkkeõhtul on korratud seda. Tas on siiski igakord uus tung, uus ootus.

Jutustab müüdi tulet keegi. Kuulavad ümberolijad põnevusega. Deklameerib keegi väikese salmikese, poetab suust keegi pisikese naljaterakese. Siis kõlab laul, ühine ning jõuline. Ta peab tugev ja jõuline olema — ta on pühendatud kodumaale.

Lõke soojendab ja valgustab. Lõke avab südamed. Kui palju jutustisi veereb ta ääres siin! Kui palju olematuid kujusid muutub siin elavaks.

Metsas, öösi, tule valgel on võimalik kõik. Ümberringi sügav läbipaistmatu pimedus. Keskel valgustab leek vaid kõrgete pedajate tüvesid. Kroonid aga upuvad hämarusse. Pikad, kitsad varjud ulatuvad kaugele. Väriseb leek — roomavad ka varjud kui müstilised lohed. Tantsisklevad sädemed — tantsisklevad varjud.

See kõik haarab mingi soojusega kogu keha, paneb unistama ka tuimema südame.

Küllalt ju kõneldud, lauldud, ühinevad gaidid oma südamlikkude õhtupalvesse. Kõlab veel värisedes vaikne unelaul:

Nüüd, uni, tule rutuga, et magama ma jääks

Ja kata oma tiivaga, et väsimus mul läeks.

Ole homme parem kui olid eile!

Ole homme parem kui olid täna!

Siis valguvad kõik laiali. Nagu suured, hallid tondid kõiguvad eemal valendavate telkide poole, viskuvad pikali ning magavad kosutavat, magusat und, täis ilusaid ulmi lõkkel elustunud muinasjutest.

Leek aga ei kustu veel. Ta lõõmab edasi, kord heledamalt, kord tumedamalt. Seisab vaht ta juures kui hall kuju, raiutud terasesest graniidist. Seisab üksi ning vaatleb leekide mängu. Kipub uni laugeile — magada tahaks. Pilk otsib lippu. Ta ei näe seda,

leek valgustab vaid lipu vart. Sää! pead sa siiski lehvima, sinine, must, valge.

Tundub vahile, nagu peaks ta kaitsema midagi suurt ning püha. „Sinu auks!“ sosistavad huuled — pää viskub uhkesti selga.

Kaua seisab veel vahi hall, graniitne kuju. Ta peab seisma, kuni pillab päike oma esimese kiire taevasse.

Praegu aga sirab sää! veel tilluke, tuline täheke. . .

O. P.

vill **A. Ejamäe**.

Eesti keeleuuenduse põhijooni.

... keelt ärgu peetagu mitte yksi mingi rahva looteks, kes sellesse on vajutanud oma iseloomu pitsari, kelle vaim ses avaldub ja kes seepärast seda peab kalliks varanduseks, rahvuslikuks aardeks ja oma rahvusliku individuaalsuse suurimaks tunnusmärgiks ja moodustajaks, vaid vaja temas enne kõike näha inimtoimingu abinõu, riista, masinat, mille o!starve on mõtteld väljendäda ja seda sageli ka esteetiliste mõjude saavutamiseks. (J. Aavik).

Keele arengut võime vaadelda kui kahe meetoodikalt täiesti erineva loomingu yhtumist. Loomingu all mõistame siinkohal sõnade, lauseehituse tuletamist. Looming, nagu tähendatud, on erinev meetoodikalt ning jaguneb kaheks: loomulik ja kunstlik. Loomulikud keeled on loonud natsioon, rahvas pika aja kestes, mis ulatub isegi yrgkoidikuni. See looming on toiminud teatava vajadusloogika tõttu, mis yha areneva inimese mõistuse-produktide märkimiseks vajalik. Kuid see keele kujunemismenetlus oli juhuslik, systeemita ja ebaloogiline. Seda väärnähet on pyydnud kõrvaldada keeleuuendus.

Keeleuuendus on keelearengule teatava suuna andmine ning seejuures suunamine on kunstlik ning keelele teatava subjektiivsuse ning teadliku arenemistee ettenäitamine. Loomulik keeleareng (vt. ylalpool) on aga massinähtus.

Keeleuuendusel on omad sihid ning pyyab:

1) rikastada keelt uudismoodustistega, s. o. loob uusi sõnu puuduvate või ebasobivate asemele;

2) puhastada keelt võõrapärasteist sõnust, rõhust ning syntaksist (meil germaaniilik syntaks);

3) keelt ilustada esteetiliste tunnete rahuldamiseks.

Need loeteldud kolm sihti esinevad peagu alati koos, nii nagu meie näeme neid eesti keele uuendamises. Meil näiteks Joh. Aavik on tegelnud kõigis neis kolmes alas.

Vägagi huvitav on kuulda vanemate inimeste arvamust eesti keeleuuendusest. Nii on nende ridade kirjulajal tulnud kaitsta mitmel pool seltskonnas keeleuuendust, millist peetakse tarbetuks. Nii tõi keegi daam väga primitiivse näite: „Minu isa sai selle keelega läbi, saan mina, saab lapskil“ Sääräse inimese vaatevinklit on raske muuta,

Teisalt on toodud näiteid kultuurkeelte võimsusest. Keegi venelane väitis, et vene keel on ise võrsunud suurkeeleks, loomulikus arenemisastmes. Alles Karamsin'i ja Lomonsov'i nimed sundisid teda väikima. Kuid kas lõelikult on kultuurkeeled jõudnud oma kõrgele tasemele loomuliku arengu teel, massinähtena. Nii on peagu igal rahvusel olnud suuri keeleuudajaid ning sõnaloojaid, näit. prantslastel Pléiade, sakslastel Lessing, ungarlastel Kazinczy. Kui palju sõnu on sakslased, prantslased, inglased laenanud ladina keelest. Yks neljädik rootsi keeles olelevaist sõnust on laenatud saksa keelest. Eesti keele jaoks laenatakse peamiselt Soomest. Soome keel peab meile saama samasuguseks rikastamise abinõuks kui seda ingliskeelele on olnud ladina — prantsuse ja rootsi keelele saksa keel'. (Joh. Aavik)

Eesti teadlik keeleuudendus alustati Noor-Eesti ajastul. Selle idee kandjaks oli J. Aavik. Tema juhtmotiveiks oli ja on esteetiline vaatekoht. Teine tähtsaim keelemees ja — uudendaja Joh. V. Veski on loonud enamikus keeles olelevate sõnatyvede eeskujul.

Vaalleme lyhidalt, milliste võtete varal on toimunud meie keeleuudendus.

Keelde toodi hulk murdesõnu:

rõivas' valmisriie', man' juures', sõõr' ring',
kääbas [-pa] hauaküngas', läitma' põlema' panema'.

Assimileeriti võõrsõnu:

sarm <pr. charme' nõiduvus', sulnis <sm. suloinen
'peen, magus, armas', uje <sm. ujo' kartlik'.

Tõlgiti võõrsõnu (sõna-sõnalit):

päevakord (sk. Tagesordnung), mõõduandev
(massgebend), maksuohustus (Steuergefährdung).

Liideti sõnu:

ringhaare, algupärand, aabe (a + b),
vilespill (flööti).

Sõna keskelt osa väljajätmisega:

luger, lugre (luukehre).

Kahesõnalise verbi asemele yhesõnaline:

välmima — välja mõtlema
kaavitama — kaasa aitama
võstma — vastu võtma.

Tuletati hulk uusi sõnu ja sõnatyvesid:

lõik, olm' lõsiasi, fakt',
äive' võime',
jallis' armukade',
laikima' välja nägema',
roim, mõrv, laip, kolp jne.

Neist näiteist kõige julgemaks keeleuenduslikuks sammuks on uute sõnatyvede loomine. Kui läheb veel edasi säärane uuenduslik töö, siis peagi on eesti keel maailmas esimene, kirjutab J. Aavik. Näil. ungari keeleuendus ei tunne yldse uute sõnade loomist ning teisedki keeled on seda vähe harrastanud.

Tegelik keeleuuedus nõuab kogu rahva kaasabi. Kirjanikuga alates, lugejaga lõpetades. Keeleuendus nõuab vilgast olvangut, ei tohi sattuda väärtarvitamisse, tuleb teadlik olla kõigis neikades. Ka kõige lihtsamad, argipäevased sõnad nõuavad teadmisi.

Seega on tehtud väike ylevaade eesti keeleuendusest ning jääb soovida sellele sooja osavõttu.

Eesti Noorsoo Karskusliidu novellivõistlus.

Käesolevaga kuulutab E. N. K. välja novellivõistluse noorsoole.

1. Võistlusest võivad võtta osa kõik noored, kes ei saa enne 1. II 1936. a. 21-e aastaseks.

2. Iga võistlusest osa võtta soovija peab esitama kõige hiljemalt 1. II 1936. a. ühe novelli.

3. Esitetavate novellide ainevalik ja käsitusviis on autoreil vaba.

4. Hindamiseks tulevad ainult need algupäraseid novellid, mis pole saanud ennem trükiteel avalikkusele tultavaks.

Märkus: Käsikirjad olgu kirjutet selgelt — raskelt-loetavad esitised jäävad tähelepanematuiks.

5. Esitet novell kandku mingit märgusõna. Selle juurde olgu lisatud sama märgusõnaga varustel ümbrik, milles sisaldugu autori tõeline nimi, sündimisaeg, aadress, kool ja klass, kui autor on õpilane.

Märkus: Saadetised tuleb adresseerida Eesti Noorsoo Karskusliidu juhatuse nimele (Tartu, postkast 86).

6. Novelle hindab viieliikmeline žürii.

7. Kolmele paremale autorile annab Eesti Noorsoo Karskusliit autasuks ilukirjandust järgmiste summade suuruses:

I — 75 kr.; II — 10 kr.; III — 5 kr.

Märkus 1: Peale tähendat kolme auhinna võidakse veel teistele sellevääriliste novellele määrata ergutusauhinda. Samuti võib žürii jätta mõne auhinna välja andmata, kui puuduvad vastava väärtusega tööd.

Märkus 2: Auhinnata jäänud saadetise ümbrikke ei avata. 8. Auhindamise tagajärjed tehakse teatavaks „Kevadikus“.

9. Eesti Noorsoo Karskusliidul on õigus auhinnatuid töid (või nende kalkendeid) oma väljaannetes avaldada, nende eest autoreile tasu makstes hariliku korra järele.

Kuningad ja vürstid võivad teha professoreid ja salanõunikke, võivad neid üle külvata aunimede ja -märkidega. Kuid nad ei või teha suuri inimesi, kelle vaim seisab kõrgemal kõigest maisest rämpsust.
L. Beethoven.

*

Kui meie inimesi kohileme nii, nagu nad on, siis teeme neid halvemaks; kui meie neid kohileme aga nii, nagu nad olema peaksid, siis teeme neid selliseks, milliseks nad saada võiksid.

J. W. Goethe.

*

Raamatud, mida maailm nimelab ebakõlblaiks, on need, mis näitavad maailmale tema oma häbi.
Oscar Wilde.

Õppige naeratama, kui teil on suurim valu. Tungige õnne poole nii kui lill päikese poole ka siis, kui päikest pole, ka pilviseima ilmaga, öölgi, ka polaarmaade öös.

Kõndige, inimesed, sulgenult silmad õnnetusele, ärge tuletage meelde sood, kuhu vajusite, vaid rõõmulunnet, kui pääsesite, ronisite kaldale ja tormasite üles mäe otsa.

J. Aho.

*

Tunnustame unustuse evangeeliumi, nii kui tunnistab seda kogu inimkond. Kui kõik ülekoos ja jõledus, mis maailmas kunagi on tehtud, igavesti püsiks mälus ja meeles, siis peaks veriseks kättemaksuks tapma kõik ja lõpuks lepituseks iseenda. Pole vaja mingit lepitust, ei mingit ohvit — ei ka mingit andeksandi, ainult unustus.

J. Aho.

*

Kus on taevas? küsid sa minult, mu laps. Targad ütlevad, ta oleval sealpool sünni ja surma piire, ta seisvat väljaspool päeva ja öö rütmi valitsust; ta ei oleval mitte sellest maailmast.

Aga sinu laulik teab, et taevas igavesti januneb aja ja ruumi järele, et tal ikka uuesti tung on selle maakera põrmus ilmale sündida. Taevas on endale asupaiga leidnud sinu kauneis ihuliikmeis, minu laps, sinu tuksuvas südames.

Meri lööb rõõmsalt trummi, lilled tõusevad jalavarvastele, et sind suudelda. Sest taevas on sinu sees ilmale sündinud, ta puhkab emakese-maa käte vahe!

Rabindranath Tagore.

*

Suur vaenlane, see on kahtlus. Võib, peabki olema tolerantne ja humaanne. Aga on keeldud kahelda selles, mis ustakse hääks ja lõeks. Mida keegi mõtleb, peab ta ka uskuma. Ja mida keegi usub, ses peab ta jääma kindlaks.

R. Roiland.

*

Kurjus teeb nõrgaks ja nõrkus teeb kurjaks. Mees, kes teab, et ta mees on, ei kaldu karmusse ega liigsesse iseleadvusse; ta annab lapselegi teed. Väikesed inimesed on kurjad, sest et nad on mannetud. Nad löövad laineid uputamaks kõrbest ja vajavad hajuilma tallamaks porri syytut pääsusilma. Kedagi ei tule laialt, et ta see on, kes ta on, vaid et ta ei ole see, kellena ta tahab näida.

Hippel.

*

Kannatus ja võitlus moodustavad õhkkunna, milles suur kõige ennem võib küpseda... Ainult vaevarikka tööga arenevad jõud, ainult kannatusiga süvendub hing, võitlusiga karastub iseloom. Täiesti väljakujunend, sisimasse läbitöötatud inimesi, kelle arenemiskäik oleks möödunud takistusita, pole vist olnudki. Nii ei ole suuril kannatajail kannatused nende sangarluse tagajärgedeks, vaid vastuoksa, lingimiseks, need ei tähenda takistavaid ega hävilavaid, vaid koguni kujundavaid ning loovaid jõude.

Keyserling.

Aktsia-Selts „VILL“

Narva. Telef. 161. Juhatus 70. Telegr. Narva—Vill
Ladu: Tallinn, S. Karja t. 20. Tel. 450-39.

**Villase- ja siidiriide kudumise-,
trikoo- ja sukavabrik.**

**Riide värvimine, trükkimine ja
appretuur.**

**Villase- ja puuvillalõnga vär-
vimine. Mertseriseerimine.**

Lõngamüük en gross ja en detail.

Uudis!

Kudujatele korrutatud mitme-
värvilist puuvillalõnga
rikkalikus valikus.

Detailkauplus Narvas: Peetri pl. 6,

Rõõmsaid pühi õpilasile soovib

K.-m.

Joh. Roosipuu

SULIR TÄN 24.

JÕULUKINGID

Δ. LÄTE

KIRJUTUSMATERJALI ÄRIDEST

JOALA TÄN. 12
POSTI TÄN. 55

Kellade, kuld- ja hõbeasjade äri

JOH. TIBBING

Joala tän.

on parim ostukoht Narvas

Kõige soodsamate hindadega ostate jõuluringiks

Philips
raadioaparaate

„Raadiokliinik'ust“

Narvas, Joala 12
Telefon 1-33

13-KUULINE järelmaks. RAASTANE VASTUTUS.

No. 5 (7.I.36)
KUKONEN

Häid pühi

õpilasile — kaubatarvitajaile soovivad:

Moeäri

R. KABEL

JOALA TÄN. 9

Noormägi

Elekter — raadio

JOALA TÄN.

K. PITSI

saapakauplus

JOALA TÄN.

A. AMOS

optikaäri

JOALA TÄN.

Jõulukinke soovitab

A. Savi

ROHUKALUPLIIS

JOALA TÄN. 10